

BARABÁS Samu (1855–1940)

(A megemlékezésről)

A sepsiszentgyörgyi Délkeleti Intézet a következő hetekben emlékezik meg, a MTA Történettudományi Intézetével közös tudománytörténeti kutatási program keretében, BARABÁS Samu születésének 150., halálának 65. évfordulójáról. A szakmája által nagyra becsült jeles történész-levéltáros, a MTA levelező tagja a háromszéki Papolcon született és hunyt el, nyugdíjas éveit is itt töltötte. 1921-től a Székely Nemzeti Múzeum igazgatóválasztmányi tagja és tudományos munkatársa volt, értékes levéltári gyűjteményét, levelezését is a múzeumra hagyta.

*

BARABÁS Samut, aki három évtizeden át szolgált a nemzet első levéltárában, elsősorban példásan megszerkesztett okmánytárai révén tartja számon a történettudomány. Egyik legjelentősebb munkáját, az 1895-ben megjelent **A római szent birodalmi gróf széki TELEKI család Oklevéltára** I–II. kettős kötetet a *Századok* hasábjain a következőképpen méltatták pályatársai: „A szerkesztés érdeme BARABÁS Samu választmányi tagtársunkat illeti, akinek e műve úgy a közlött történeti anyag becsét, mint a közlés korrektségét, az anyag beosztását és a kiállítás ízléses voltát s a külsőt illetőleg méltán sorakozik az európai irodalomban eddig megjelent legjobb ily nemű publikációkhoz.”¹

Bár korán ismertté válik – 37 éves korában a **Pallas Nagy Lexikona** már beszámol addigi munkásságáról –, a feltűnést mindig kerülő, munkáját nagy szakmai alázattal végző és életét tudatosan a tudománynak és hivatalának szentelő BARABÁS Samu meggyőződésünk szerint mindedig nem kapta meg a megérdemelt figyelmet.

BARABÁS Samu a család második fiúgyermekeként, a háromszéki Papolcon született, 1855. november 14-én. Iskoláit a harmadik elemittől a sepsiszentgyörgyi, újonnan felállított református kollégiumban (1866–1870), majd a székelyudvarhelyi református kollégiumban folytatta (1870–1876), és itt is érettségizett. Egy év múlva (1877) már a budapesti egyetem bölcsész hallgatója. Tanárai közül SALAMON Ferenc és főképpen SZILÁGYI Sándor figyelt fel rá. Tanári oklevelet nyerve a SICKEL Tivadar vezetése alatt álló bécsi *Institut für österreichische Geschichtsforschung* hallgatója (1881–1883), utóbbi helyen oklevéltant tanul. A Bécsben eltöltött évek során életre szóló barátságot köt HODINKA Antallal, SZALAY Lászlóval, akár csak KÁROLYI Árpáddal.

Még egyetemi hallgató korában, minden bizonnyal SZILÁGYI Sándornak, az egyetemi könyvtár igazgatójának ajánlására, az egyetemi tanács az egyetemi könyvtár 143 kódexének jegyzékét szerkesztők közé javasolja – dr. FEJÉRPATAKY László (1857–1923) helyébe – az ígéretes tanárjelölt BARABÁS Samut.

Bécsből visszatérve, 1883-tól Budapesten az egyetemi könyvtár rapidíjnoka, majd kiegészítő tisztje. 1885-ben az Országos Levéltár tisztjévé nevezik ki. A Magyar Történelmi Társulat, melynek BARABÁS Samu 1881 óta évdíjas tagja, egyik osztályának jegyzőjévé választja.

Három évtizedes levéltári szolgálata alatt végigjárja a hivatali és szakmai előmenetel lépcsőit: levéltári fogalmazó, majd allevéltárnok, az Országos Levéltár erdélyi osztályának vezetője. Munkája elismeréseként 1909-től országos levéltárnoknak nevezik ki. A Magyar Történelmi Társulat választmányi tagja, segédtitkára, majd jegyzője, 1910-ben a MTA levelező tagjává választja. Akadémiai székfoglalóját négy év múlva tartja meg, **Két hamis Frangepán-oklevél** címen. Nyugdíjazásakor CSÁNKI Dezső előterjesztésére miniszteri osztálytanácsosi címet kap (1915).

Első tudományos írásai a *Századok* és a *Történelmi Tár* hasábjain jelentek meg – 1880-tól kezdődően. SZILÁGYI nyitotta meg tanítványa előtt ezeket a lehetőségeket, figyelmét pedig tudatosan irányította. A SZILÁGYI Sándor men-

tori szerepét mutatja az is, hogy a SZILÁGYI által 1883-ban kiadott **I. Rákóczi György és a diplomácia** folytatása BARABÁS Samura marad: az ugyancsak háromszéki származású BEKE Antallal, a gyulafehérvári székese gyházi káptalan kanonokjával² együtt jelentetik meg Budapesten 1888-ban az **I. RÁKÓCZI György erdélyi fejedelem és a porta** című munkát.

Munkájának sikere alapján további megbízásokat, felkéréseket kap. A gróf TELEKI család marosvásárhelyi levéltárát már korábban megismerhette a Magyar Történelmi Társulat tagsága, az 1879. évi kirándulás alkalmával. Amikor a Társulat elhatározza a levéltár középkori okleveleinek kiadását (*Teleki codex*), a SZILÁGYI Sándor elnöksége alatt összeállított szerkesztőbizottság tagjává kéri fel BARABÁS Samut is. Az első két kötet 1895-ben jelenik meg. A BARABÁS Samu által szerkesztett munka szakmai fogadtatása egyöntetűen elismert.

E munkával párhuzamosan, 1894-ben a **ZICHY-oklevéltár** VII. kötetének előkészítésére is szerkesztőbizottsági tagnak kéri fel.³

SZILÁGYI Sándor mellett legnagyobb hatással a THALLÓCZY Lajossal való, előbb szakmai, majd baráti kapcsolat van rá. Az 1890-es évektől közös munkálkodásuk eredményeként jelenik meg a **BLAGAY család oklevéltára** (1897) és később a **FRANGEPÁN család oklevéltára** (I–II., 1910–1913).

1915. évi nyugdíjazása után itthon a környék legjelentősebb gyűjteményeit őrző Székely Nemzeti Múzeum, CSUTAK Vilmos múzeumőr, később igazgató barátsága jelenti számára az intézményes tudományossághoz való kapcsolódás lehetőségét. 1921-től maga is a Székely Nemzeti Múzeum igazgató-választmányi tagja. Részt vesz az Erdélyi Múzeum-Egyesület 1933-as sepsiszentgyörgyi vándorgyűlésén (az EME vendéglátója a testvérintézmény SzNM). **A Székely Oklevéltár VIII. kötetének számító Székely Oklevéltár 1219–1776** megszerkesztését CSUTAK Vilmos felkérésére és a múzeum nyújtotta segítséggel végzi, hogy több éves kálvária után 1934-ben végül a MTA kiadványaként jelenjen meg.

Szerző az 1929-es jubileumi **Emlékkönyvben (Két hamis oklevél, in: Emlékkönyv a Székely Nemzeti Múzeum ötvenéves jubileumára. Sepsiszentgyörgy 1929, 44–51). Nyolcvanadik születésnapja alkalmából, 1935. nov. 17-én a SzNM felolvasó ülést tart a történetírói munkásságának fél évszázados évfordulóját töltő történész tiszteletére.**

Végrendeletében BARABÁS Samu a múzeumra hagyta teljes oklevélgyűjteményét, irathagyatékát. A gyűjtemény halála után (1940. november 18.), 1943-ban került a Székely Nemzeti Múzeumba, 1962 óta, az államosítás és a Román Állami Levéltár Kovászna Megyei Fiókjának megalakítása óta pedig utóbbi helyen őrzik.⁴ Tartalma: BARABÁS Samu közel 1000 oldalnyi levelezése (1889–1938) a magyar tudományos élet és történettudomány kimagasló egyéniségeivel (ANGYAL Dávid, ÁLDÁSY Antal, BALOGH Jenő, BIÁS István, CSÁNKI Dezső, DOMANOVSKY Sándor, FEJÉRPATAKY László, HODINKA Antal, IVÁNYI Béla, KARÁCSONYI János, KELEMEN Lajos, SZABÓ Károly, SZÁDECZKY-KARDOSS Lajos, SZILÁGYI Sándor, THALY Kálmán stb.), a barátosi PÁL és nagyborosnyói BEDE családok levelesládája, a székely történetre vonatkozó oklevelek és jegyzetek (1303–1789).

1995. november 14-én, BARABÁS Samu születésének 140. évfordulóján az Erdélyi Múzeum-Egyesület és a Magyar Tudományos Akadémia avatott emléktáblát a papolci református templomban.⁵ Felirata: *BARABÁS Samu 1855–1940 a Magyar Tudományos Akadémia tagja a székelység történetírója emlékezetére 1995*

Jegyzet

1. Századok XXIX (1895), 868.

2. BEKE Antal (Barót, 1838. jan. 19. – Gyulafehérvár, 1913. máj. 9.): történetíró, kanonok. Századok XXVIII (1894), 769.

4. (Sepsiszentgyörgyi Állami Levéltár – S.Á.L.) Fond 78.

5. LAKOS János: **Erdélyi emlékezés néhai BARABÁS Samu országos levéltárnokra, az MTA tagjára. Levéltári Szemle** 1995. 497–8.

Samu BARABÁS
(1855–1940)
(Rezumat)

Institutul de Sud-Est din Sf. Gheorghe a comemorat în 2005 împreună cu Institutul de Istoriografie al Academiei de Științe Maghiare, în cadrul unui program comun de cercetări, nașterea a 150 de ani și trecerea în neființă atunci 65 de ani a lui Samu BARABÁS. Arhivist și istorician mult apreciat de profesie, membru corespondent al Academiei Maghiare de Științe, s-a născut și a decedat la Păpăuți, petrecându-și aici ultimele decenii ale vieții sale. Din 1921 a fost membru în comitetul de conducere al Muzeului Național Secuiesc și unul din cei mai de seamă colaboratori ai acestei instituții, căreia i-a și lăsat moștenire valoroasele sale colecții de documente de arhivă etc., precum și scrisorile schimbate cu oameni de știință de prestigiu.

Samu BARABÁS
(1855–1940)
(Abstract)

The South-Eastern Institute in Sepsiszentgyörgy and The Institute of Historical Sciences of Hungarian Academy of Sciences are celebrating together the 150th anniversary of Samu BARABÁS' birth. Archivist and historian, corresponding member of HAS, Samu BARABÁS was born and died in Papolc near Sepsiszentgyörgy and he was member of the board of directors as well as the collaborator of the Székely National Museum.

